

Alkefugler i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: steinarstue@c2i.net

Alkefuglene representerer en gruppe marine sjøfugler som bare kommer inn til land for å hekke. I Buskerud og Sørøstlandet for øvrig er dette arter som stort sett bare besøker oss i vinterhalvåret. Alle de seks norske alkefuglartene er observert i Buskerud. I uværsperioder med storm inn mot kysten kan spesielt lomvi og alkekonge bli drevet langt innover land. Dette har ført til at lomvier flere ganger har havnet i ferskvann i innlandet. Denne beskrivelsen er basert på den kunnskapen som LRSK for tiden har om de aktuelle artene i Buskerud.

Lomvi *Uria aalge*

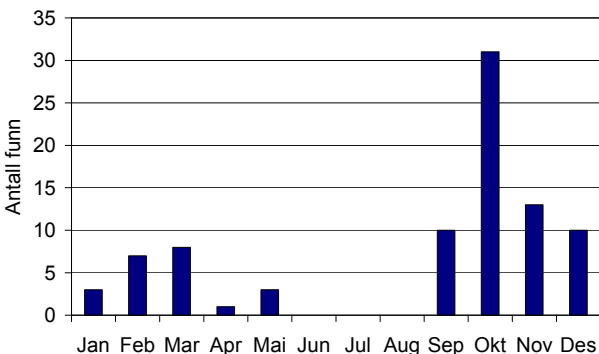
Vidt utbredt art i Nord-Atlanteren og det nordlige Stillehavet. I Norge hekker lomvieren i tette kolonier i fuglefjell spredt langs kysten fra Vest-Agder til Øst-Finnmark. I mange av disse er bestandene redusert med over 90% siden 1980-tallet, og det hekker nå bare 20.000-30.000 par i Norge.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig, men sjelden en særlig tallrik art i fjordene om vinteren. I uværsperioder med storm på kysten, kan lomvier bli drevet langt inn over land. Det har da hent at noen individer har havnet i innsjøer i innlandet og endatil oversomret der (Tyrifjorden).

Overvintring: Lomvier sees årlig i varierende antall i fjordstrøka, spesielt i Indre Oslofjorden (Røyken og Hurum), men besøker også regelmessig Drammensfjorden om enn i noe mindre antall. Ringmerkningsfunn tyder på at det i hovedsak er fugler fra Storbritannia som overvintrer i vårt område.

De første lomviene ankommer normalt i slutten av september, gjennomsnittlig ankomstdato: 28.09. (12 år), tidligst 14.09.74 og 14.09.97, og de kan holde seg i vårt område til ut i slutten av mars. Det foreligger også tre funn fra mai: 1 ind Slemmestad, Røyken 24.05.86, 1 ind Linnesstranda, Lier 26.05.98 og 1 2K ved Sundbyholmene, Røyken 16.05.04.

Sesongfordeling til registrerte funn av lomvi i Buskerud (ekskl. funn i Tyrifjorden).

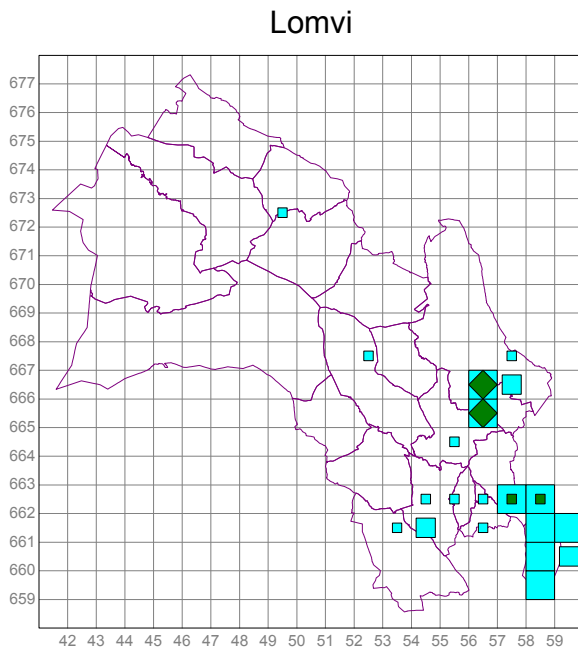

Lomvi i Drøbaksundet 13.11.05. Foto: J.E.Nygård.

Antallet kan variere mye fra år til år. Enkelte vintrer kan lomvieren opptre invasionsartet med store antall i Oslofjordsområdet. Primo november 1874 ble f.eks. ikke mindre enn 50.000 alker og lomvi sett i Drøbaksundet, og arten opptrådte på nytt "i umaadelige masser" i Oslofjorden ultimo oktober 1893 (Haftorn 1971). En lignende storinvasjon fant sted i siste halvdel av oktober 1983 da mellom 10.000-20.000 lomvier antas å ha vært innenfor Drøbaksundet. De ble drevet dit av et kraftig stormsenter i Nordsjøen i dagene 11.-15.10.83 (Larsen & Ree 2001). Også fra Røyken og Hurum foreligger det en rekke funn fra denne høsten. Før 1981 derimot var lomvi ansett som en sjelden gjest i Indre Oslofjorden, med kun et fåtall kjente observasjoner i nyere tid (Bredesen 1983). Fra Buskerud kjenner vi f.eks. til bare to funn fra 1970-tallet. De siste 20 årene har lomvieren opptrådt mer regelmessig i Oslofjordsområdet, ofte med et hundretalls individer hver vinter. Den 22.10.89 ble det sett ca.100 ind utenfor Slemmestad (S. Stueflotten), 31.10.89 ca.100 ind ved Håøya (R.E. Andersen), og 05.11.89 totalt ca.145 ind langs kysten av Røyken og Hurum (Breihagen 1992). Nye store invasjoner fant sted høsten 1997, 2000 og 2005. I dagene 12-14.09.97 førte et orkansenter i Nordsjøen lomvier i tusentall inn i Oslofjorden, der mange i de påfølgende dagene havnet helt utmattet langt inne i landet (se nedenfor). Også i månedsskiftet oktober/november 2000 førte nok en gang et kraftig uvær

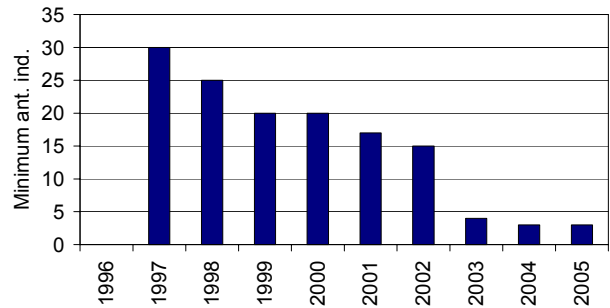
over Sør-Norge til at tusener av lomvi ble drevet inn i Oslofjorden, der mange også denne gangen havnet langt inne i landet (Larsen & Ree 2001). Det samme skjedde i månedsskiftet september/oktober 2005.

Innlandsforekomst: Lomvien er som nevnt, en utpreget marin art som sjelden observeres i innlandet, men under de store invasjonene, som vi har hatt i forbindelse med uværsperioder enkelte høster, kan flere individer bli drevet langt innover land og havne i ferskvatn og innsjøer i innlandet. Dette var bl.a. tilfellet medio september 1997 da 400-500 ind endte opp i Mjøsa, 100+ ind i Randsfjorden og 30-40 ind i Tyrifjorden. I tillegg havnet et ukjent antall utmattede og avmagrede individer inne på tørt land hvor de senere omkom. De fleste av lomviene som havner i ferskvatn, synes å bli fanget der uten å ha evne til å komme seg tilbake til kysten og sjøen igjen (Larsen & Ree 2001). Pga flere milde vintre på slutten av 1990-tallet med lite is i de store innsjøene på Østlandet, og tydeligvis hjulpet av god mattilgang, har mange av disse lomviene faktisk klart seg der over flere år. Antallet har avtatt noe fra år til år (gjennomsnittlig 13% per år i Tyrifjorden i 5-årsperioden 1997-2002). Høstene 2000 og 2005 fikk innlandsbestandene fra 1997 trolig et lite påfyll av nye individer.

Kartet viser forekomsten til lomvi i Buskerud (blå ruter er funn i vinterhalvåret, grønne i sommerhalvåret; små ruter 1-5 funn, mellomstore 6-10 funn og store >10 funn).

Lomvier i Tyrifjorden

Minimum antall individer i Tyrifjorden og Steinsfjorden ved tellinger vår og sommer (unntatt 1997 der antallet refererer til høsten).

Vinteren 2002/03 var det så kaldt at både Mjøsa, Randsfjorden og Tyrifjorden frøs helt til. I Mjøsa omkom trolig alle lomviene denne vinteren, mens 7 ind klarte seg i ferjeråka i Randsfjorden og 4-5 individer i råka ved utløpet av Storelva i Tyrifjorden.

Det er også gjort andre innlandsfunn i Buskerud under de siste invasjonene, f.eks.: 1 ind i Fiskumvannet 21.09.97 og 06.10.97, 1 ind i Eikeren 03. og 07.12.97, 1 ind i Fiskumvannet 05.10.98, 1 juv på Hals, Øvre Eiker 05.11.00 (ble ringmerket og sluppet i Vestfosselva), 1 trafikkdrept ind ved Fiskumvannet 27.11.00, 1 ind i Lågen ved Kongsberg 15-16.12.00, 1 ind i Fiskumvannet 09-11.10.04, 1 ind i en bygate i Drammen 14.10.04, 2 ind Fiskumvannet 27.09.05 (1 ind her fram til 24.10.05), 1 ind på riksveien i Eggedal 30.09.05 (sluppet i Oslofjorden 03.10.05), 1 ind i Mjøndalen 02.10.05, 1 ind helt oppe på Gol og 1 ind på Andorsrud, Drammen 03.10.05. Også Tyrifjorden fikk påfyll av nye individer primo oktober da 10 ind ble observert der 06.10.05 (V.Ree).

At lomvier etter stormperioder kan fly langt innover land, er ikke noe nytt fenomen, selv om det kan gå mange år mellom hver gang dette skjer. Under nevnte invasjon i Oslofjorden i 1893 ble bl.a. fire individer skutt i Mjøsa (Larsen & Ree 2001).

Lomviene som havnet i Tyrifjorden høsten 1997 var alle ungfugler. Det er blitt spekulert på om disse ville kunne gå til hekking i innlandet når de ble kjønnsmodne 4-5 år seinere, men det er ingen ting som tyder på at det har skjedd, selv om fugler er sett i kurtise noen ganger. Sommeren 2005 var det fortsatt 3-4 lomvier igjen i Tyrifjorden, men det er vel nå bare et tidsspørsmål før dette fenomenet er over for denne gangen.

Polarlomvi *Uria lomvia*

Tallrik arktisk art med nordlig cirkumpolar utbredelse. Hekker bl.a. tallrikt på Svalbard og Bjørnøya, mer fåtallig på fastlandet i Norge, anslagsvis 1000-2000 par, men en bestand som er i nedgang. Overvintrer vanlig langs Finnmarks-kysten, mer sjeldent lenger sør.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden vintergjest.

Funn (1/1):

1 ad i vinterdrakt observert sammen med lomvier utenfor Slottet nord i Drøbaksundet, Hurum 05.10.04 (E.Gates). Dette er det første og eneste godkjente funnet i Buskerud, men enkeltindivider er sett noen få ganger tidligere i Indre Oslofjorden, Akershus (Dale mfl. 2001).

Alke *Alca torda*

Hekker spredt langs kystene rundt Nord-Atlanteren og Østersjøen, i Norge fra Vest-Agder til Finnmark (90% nord for polarsirkelen). Overvintrer langs norskekysten sør til Nordsjøen og Skagerrak. Den norske bestanden er anslått til 20.000-40.000 par.

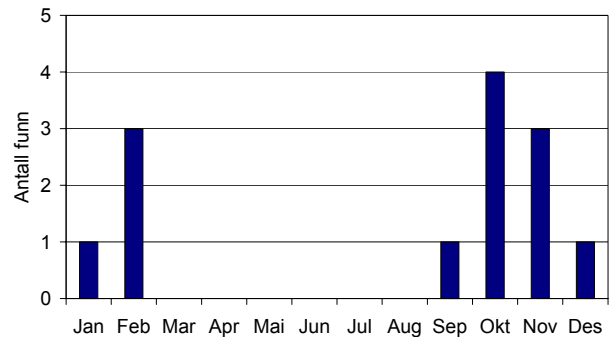
Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden og fåtallig vintergjest langs kysten av Røyken og Hurum.

Funn (13/32):

- 1983 HURUM: 1 ind Rødtangen 16.10. (P.O. Syvertsen, Ø.Syvertsen).
1989 HURUM: 3 ind ved Håøya 31.10. (R.E. Andersen).
RØYKEN: 1 ind Slemmestad 26.11. (S.Stueflotten).
1990 RØYKEN: 1 ind Slemmestad 18.02. (S.Stueflotten).
1999 HURUM: 1 ind Østnestangen 08.12. (J.L.Hals).
2000 RØYKEN: 2+ 2K ind Slemmestad 15.01. (S.Stueflotten).
2003 HURUM: 2 ind Breiangen 22.02. (J.E. Nygård), 1 ind Storskjær, Drøbaksundet 24.02. (V.Ree).
2005 HURUM: 4 ind Ramvikholmen 19.10. (M.Klann), 1 ind Drøbaksundet og Sætre 31.10. (E.Gates), 2 ind Sætre 12.11. (R.E. Andersen), 8+ ind Sætre-Tofte 13.11. (S.Stueflotten, J.E.Nygård, R.E.Andersen).
LIER: 1 ind Gilhusodden 30.09. (R.E. Andersen).

I tillegg til de angitte funnene i Breiangen 22.02.03 er det rapportert om 5 ind til fra dette området samme vinter i VinterAtlas-prosjektet (E.Gates).

Sesongfordeling til funn av alke i Buskerud.

Mange av observasjonene av sikkert artsbestemte alker er som vi ser, gjort i tilknytning til de store lomviinvasjonene høstene 1983, 1989, 2000 og 2005. Arten var bl.a. relativt tallrik (10-100 ind) i Indre Oslofjorden fra ultimo oktober 1989 og ut året (Andersen 1991). Utenom de angitte funnene er det ikke kjent noen andre funn siden før 1940. Observasjoner av ubestemte alker/lomvier er derimot rapportert flere ganger, men dette dreier seg i de fleste tilfeller mest sannsynlig om lomvier (bl.a. i forbindelse med masseforekomsten i 1874).

Alke i Drøbaksundet 13.11.05. Foto: J.E.Nygård.

Teist *Cephus grylle*

Cirkumpolar utbredelse. Vanlig hekkefugl langs hele norskekysten, men heller spredt og fåtallig langs Sørlandskysten og østover til Ytre Oslofjorden. Overvintrer langs norskekysten sørover til Nordsjøen, mens fugler fra de sørligste hekkeområdene til dels trekker ut av landet om vinteren. Den norske bestanden er anslått til 20.000-40.000 par.

Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden og fåtallig gjest langs kysten av Røyken og Hurum, særlig vår og høst.

Funn (8/9):

- 1975 RØYKEN: 1 ind Høvikvollen, Båtstø ca.15.06.-15.07. (K.Larsen). 1. funn i fylket.
1984 RØYKEN: 1 ind Sundbyholmene 20.05. (G.S.Andersen, M.Bergan).
1985 RØYKEN: 1 ind Sundbyholmene 26.05. (G.S.Andersen, M.Bergan).
1988 HURUM: 1 ind Mølen 30.10. (T.Jensen, F.O.Jensen).
2000 HURUM: 2 ind Tofte 04.11. (J.Mjåland).
2004 FLÅ: 1 ind Hangstjern 03.08. (T.Bøhler).
HURUM: 1K Verket 05.10. (E.Gates).
2005 HURUM: 1 ind Sætrepollen 12.11. (R.E. Andersen).

Arten forekommer trolig hyppigere rundt Hurumlandet enn det disse observasjonene gir inntrykk av. Og selv om arten er observert i hekketida et par ganger, er det tvilsomt om teisten noen gang har hekket i Buskerud.

Observasjonen av 1 ind i Hangstjern, 592 moh i Flå kommune 03.08.04, er ganske ekstrem. Fuglen ble oppdaget idet den stod på en grusvei ca. 5m fra tjernet. Den fløy deretter opp og landet ute på vannet. Slike innlandsobservasjoner av teist er meget sjeldne.

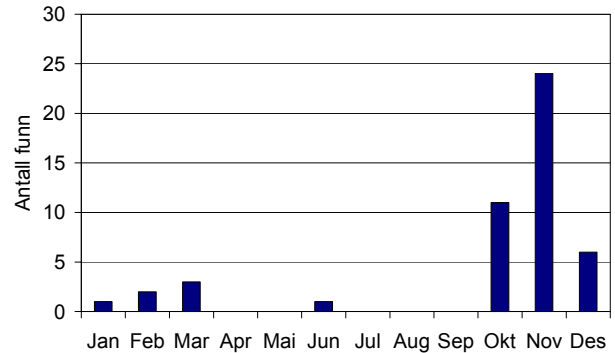
Alkekonge *Alle alle*

Tallrik arktisk art som bl.a. hekker på Svalbard og Jan Mayen. Overvintrer langs norskekysten sør til Nordsjøen, enkelte vintre i betydelig antall. Vår minste alkefugl som er på størrelse med en fossefall.

Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden og fåtallig vintergjest langs kysten av Røyken og Hurum. Vinddrevne individer kan enkelte år observeres i innlandet etter uværperioder på kysten. Observeres ikke årlig, men var relativt hyppig å se i Oslofjordsområdet på 1990-tallet.

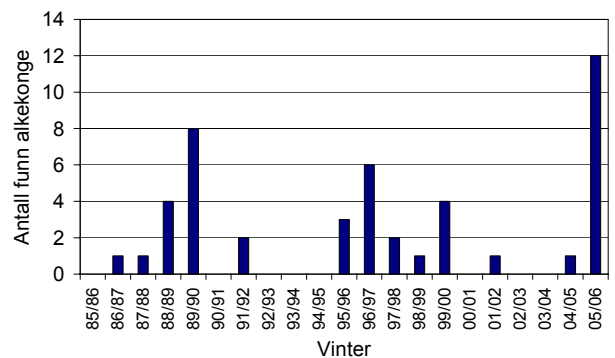
Overvintring: Det er rapportert om ca. 50 funn av alkekonge i Buskerud. Blant disse er det forholdsvis mange innlandsfunn fordi det er disse som i hovedsak er blitt innrapportert til LRSK. Arten forekommer nok hyppigere langs kysten av Hurum og Røyken enn det funnmengden gir inntrykk av.

Sesongfordelig til funn av alkekonge i Buskerud.

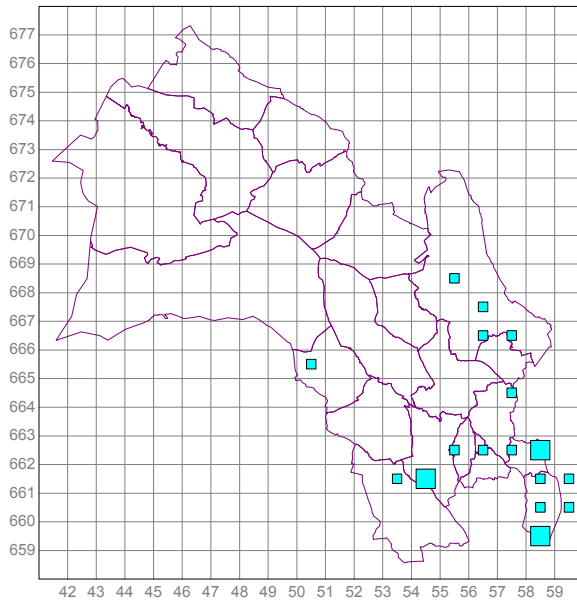
De aller fleste funn av alkekonge er gjort i november, tidligst 1 ind ved Høvikskjæra, Røyken 10.10.04 og 1 ind i Nordfjorden, Ringerike 16.10.97, seinest 2 ind Slemmestad 12.03.89. I tillegg ble 1 ind funnet i en hage på Follum, Ringerike 01.06.05. Denne døde da den skulle settes ut i Tyrifjorden (B.H.Larsen).

Langs kysten søker arten ofte føde (for det meste plankton) nær land, og kan da gjerne betraktes på kort hold. Observasjonene dreier seg oftest om enkeltindivider, og det sees sjelden mer enn 5 ind sammen. I november/desember 1989 var det imidlertid en stor invasjon av alkekonger i Indre Oslofjorden. Den 03.12.89 ble det f.eks. sett 100+ individer i fjorden utenfor Asker og 17 ind utenfor Slemmestad, Røyken. På det meste var det 1000 ind i Oslofjorden 29.12.89 (Dale m.fl 2001) og 900 ind ved Fornebu 30.01.90 (Bilet 1990). Også høsten 2005 ble det observert mange alkekonger i Oslofjorden, bl.a. 50 ind ved Ramvikholmen, Hurum 24.10.05 (M.Klann) og 100+ ind i Drøbaksundet 08.11.05 (K.Johannessen). Arten har i perioder vært regelmessig å se i Oslofjorden seinhøstes, men sjelden i så store antall som dette. Av figuren nedenfor ser vi at funnene i Buskerud er konsentrert til siste halvdel av 1980-tallet, siste halvdel av 1990-tallet, samt høsten 2005. Det kan se ut som om de store invasjonene kommer ca. hvert åttende år.

Forekomst av alkekonge i Buskerud vist som antall funn per vintersesong.

Alkekonge

Forekomst til alkekonge i Buskerud (prikkene er kodet som for lomvi).

Alkekonge Drøbaksundet 13.11.05. Foto: J.E.Nygård

I forbindelse med sterke høststormer inn mot kysten, hender det at utmattede alkekonger blir funnet langt inne i landet; i Buskerud helt inn til Veggli i Rollag (1 utmattet individ funnet på et biltak i Veggli sentrum 26.10.95) og Vælsvatnet nord for Hønefoss 08.11.53 (Haftorn 1971). Ellers er det gjort flere funn ved Kongsberg, i Fiskumvannet, Tyrifjorden, Hønefoss og nedre deler av Drammenselva. Dette fenomenet er gammelt da slike innlandsfunn av alkekonge er angitt helt tilbake på 1800-tallet (Haftorn 1971). Noen av de utmattede fuglene som har havnet inne på land, er blitt fanget og sluppet ut igjen i åpent vann. Dette var bl.a. tilfelle med 1 alkekonge som ble funnet på et fabrikkområde på Loesmoen, Øvre Eiker 09.11.87. Den ble sluppet ut igjen i Fiskumvannet hvor den oppholdt seg i ca.14 dager

etterpå (K.Ø.Solum). Et annet individ som hadde havarert i Kongsberg 01.11.97, ble sluppet ut i Eikeren (G.Beggerud, L.Palmstrøm). Disse innlandsfunnene dreier seg nesten utelukkende om enkelt-individer, men 24.10.05 fløy det en flokk på minst 20 alkekonger rundt om i Fiskumvannet i flere timer (T.Bakken).

Lunde *Fratercula arctica*

Hekker til dels tallrikt på begge sider av Nord-Atlanteren, i Norge spredt langs kysten fra Rogaland til Finnmark. Overvintrer i havområdene i Nord-Atlanteren og Barentshavet. Den norske bestanden er anslått til 2 mill par, men den er blitt redusert en del i seinere år.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden vintergjest.

Funn (2/2):

1 ind funnet dødt i fjæra på Tofte, Hurum en vinter mellom 1970 og 1975. Første kjente funn i Buskerud. Individet står utstoppet på Hurum ungdomsskole, Tofte (U.Myrvold).

1 ind ved Storskjær, Hurum 11.01.2005 (E,Gates).

Enkeltindivider er ellers sett noen få ganger i Indre Oslofjorden, Akershus bl.a. i oktober/november 1983, mai 1985, februar/mars 1989 og 04.11.89 (Andersen 1991).

Referanser

Andersen, G.S. 1991. LRSK Oslo & Akershus – rapport for 1989. Toppdykker'n 14(1): 7-22.

Bilet, M. 1990. Siste Nytt. Toppdykker'n 13(2): 58-59

Bredesen, B. 1983. Vannfugl i fjorden øst for Fornebu og Nesoddlandet. Toppdykker'n 6(2): 73-83.

Dale, S. m.fl. 2001. Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus. NOF avd. Oslo og Akershus.

Haftorn, S. 1971. Norges Fugler, Universitetsforlaget, Oslo.

Larsen, B.H. og Ree, V. 2001. Lomviene inntar de store innsjøene på Østlandet. Vår Fuglefauna 24(3): 109-119.

Røer, J.E. 1984. Lomviinvasjonen i indre Oslofjord høsten 1983. Toppdykker'n 7(1): 11-17.